

Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête

Artikel 1 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie bepaalt dat de menselijke waardigheid onschendbaar is; zij moet worden geëerbiedigd en beschermd. Artikel 2 waarborgt het recht op leven en artikel 4 betreft het verbod van folteringen en van onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. Artikel 21 erkent het recht gevrijwaard te blijven van discriminatie, ook op grond van geslacht, en artikel 47 verzekert het recht op toegang tot de rechter.

Context

Geweld tegen vrouwen omvat strafbare feiten waaronder vrouwen in onevenredige mate te lijden hebben, zoals aanranding, verkrachting en huiselijk geweld. Het schendt de grondrechten van vrouwen, zoals waardigheid en gelijkheid. De gevolgen van geweld tegen vrouwen reiken verder dan de vrouwen die zelf slachtoffer zijn, omdat het ook gezinsleden, vrienden en de samenleving als geheel raakt. Dit vraagt om een kritische blik op de manier waarop de samenleving en de staat dit misbruik aanpakken. Zowel op het niveau van de Europese Unie (EU) als op nationaal niveau zijn er daarom maatregelen nodig om geweld tegen vrouwen te voorkomen en te bestrijden.

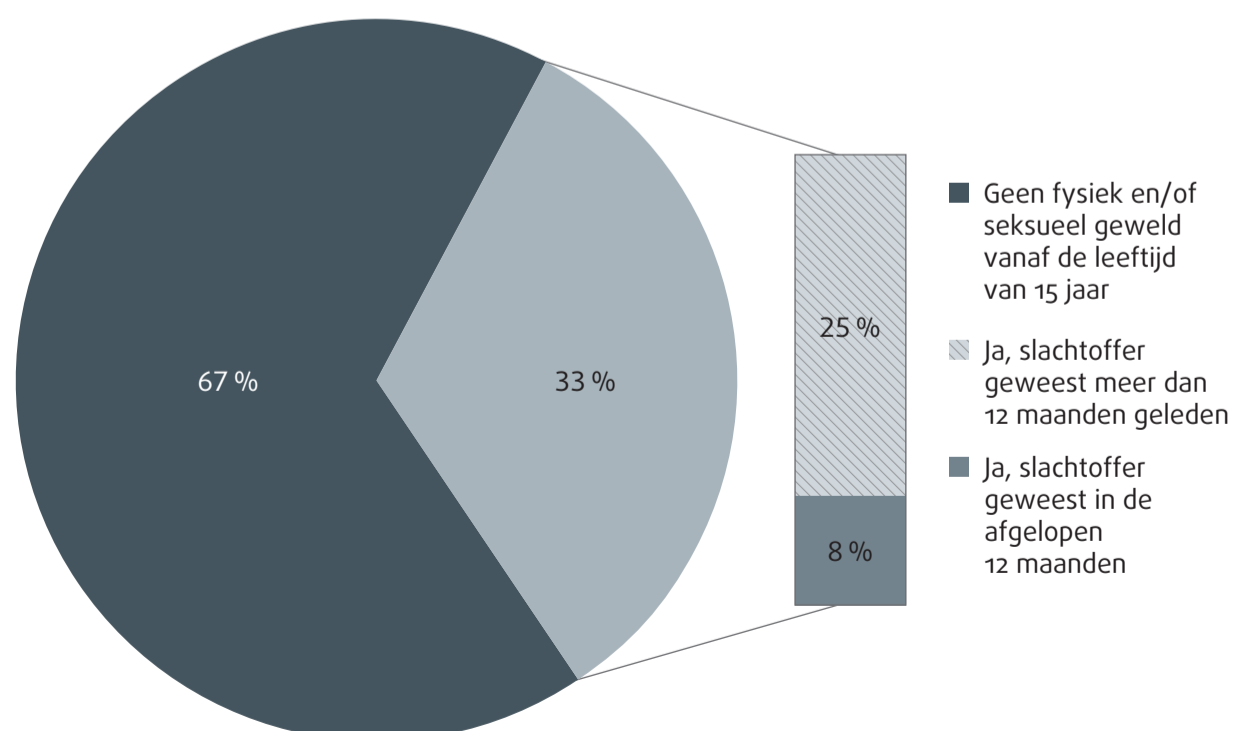
Europese maatregelen voor het aanpakken van geweld tegen vrouwen zijn onder meer de Europese slachtofferrichtlijn (2012/29/EU) en het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul). De Europese slachtofferrichtlijn, vastgesteld in 2012, stelt minimumnormen vast voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten in de EU en verwijst specifiek naar slachtoffers van gendergerelateerd geweld, slachtoffers van seksueel geweld en slachtoffers van geweld binnen relaties. Het Verdrag van Istanbul, dat in 2011 door de Raad van Europa is aangenomen, is het eerste juridisch bindende regionale instrument in Europa dat verschillende vormen van geweld tegen vrouwen, zoals psychologisch geweld, stalking, fysiek geweld, seksueel geweld en seksuele intimidatie, uitgebreid behandelt. Het verdrag zal na tien ratificaties in werking treden.

Naast deze bemoedigende juridische ontwikkelingen, blijkt uit de Europese enquête van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) naar geweld tegen vrouwen dat de meeste vrouwen die slachtoffer zijn geweest van geweld geen aangifte doen van hun ervaringen bij de politie of een slachtofferhulporganisatie. Bijgevolg komen de meeste vrouwen die slachtoffer zijn van geweld niet in contact met het rechtstelsel en andere voorzieningen. Het is dus duidelijk dat er momenteel in de praktijk niet wordt tegemoetgekomen aan de behoeften en rechten van vele vrouwen in de EU.

Gezien de aanzienlijke gevolgen van geweld tegen vrouwen, is het betreurenswaardig dat beleidsmakers en -uitvoerders in vele lidstaten van de EU nog worstelen met een gebrek aan volledige gegevens over de omvang en de aard van dit probleem. Omdat de meeste vrouwen geen aangifte doen van geweld en zich hiertoe niet aangemoedigd voelen door diensten die vaak niet als ondersteunend worden gezien, hebben de officiële strafrechtelijke gegevens alleen betrekking op het geringe aantal gemelde gevallen. Bijgevolg hebben beleidsmaatregelen en concrete acties om geweld tegen vrouwen aan te pakken niet altijd een omvattende empirische onderbouwing. Hoewel sommige lidstaten van de EU en onderzoeksinstellingen enquêtes en andere onderzoeken naar geweld tegen vrouwen hebben uitgevoerd, bestaat er in de hele Europese Unie nog altijd een tekort aan volledige en vergelijkbare gegevens op dit terrein, in vergelijking met andere terreinen, zoals werkgelegenheid, waarop enkele lidstaten gendergegevens verzamelen.

Met de enquête van FRA in de hele Europese Unie wordt tegemoetgekomen aan een verzoek van het Europees Parlement om gegevens te verschaffen over geweld tegen vrouwen, dat de Raad van de EU in zijn Conclusies inzake de uitbanning van geweld tegen vrouwen in de EU herhaalde. De resultaten van de vraaggelassen kunnen in beschouwing worden genomen, naast bestaande gegevens en lacunes in de kennis omtrent geweld tegen vrouwen op het niveau van de EU en op nationaal niveau, en kunnen nu worden gebruikt voor de vaststelling van beleidsmaatregelen en concrete acties om deze schending van de mensenrechten te bestrijden.

Figuur 1: Vrouwen die slachtoffer zijn geweest van fysiek en/of seksueel geweld vanaf de leeftijd van 15 jaar en in de 12 maanden voor het vraaggelassen, EU-28 (%)

Opmerking: Gebaseerd op alle respondenten (N = 42 002).

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

Gegevensverzameling en dekking

De resultaten van de enquête van FRA naar geweld tegen vrouwen zijn gebaseerd op persoonlijke vraaggesprekken met 42 000 vrouwen in alle 28 lidstaten van de EU, met gemiddeld 1 500 vraaggesprekken per lidstaat. De respondenten werden geselecteerd op basis van een aselechte steekproef. De resultaten zijn representatief voor de ervaringen en opvattingen van vrouwen die 18 tot 74 jaar oud zijn en in de EU wonen. De gestandaardiseerde vraaggesprekken bevatten vragen over fysiek, seksueel en psychologisch geweld, slachtofferschap in de jeugd, seksuele intimidatie en stalking, inclusief nieuwe media voor misbruik zoals het internet. De vrouwen werd gevraagd informatie te verstrekken over hun persoonlijke ervaringen met diverse vormen van geweld, hoe vaak zij bepaalde vormen van geweld hebben ervaren en welke gevolgen het geweld voor hun leven heeft gehad. In het kader van de enquête werd ook informatie verzameld over het al dan niet doen van aangifte bij de politie en over het gebruik, door vrouwen, van andere diensten die slachtoffers hulp kunnen bieden.

Geselecteerde bevindingen en stappen ter bestrijding van geweld tegen vrouwen

De resultaten van de enquête van FRA dienen ter ondersteuning van beleidsmakers en andere belanghebbenden bij de bestrijding van geweld tegen vrouwen in de EU. Op grond van de enquêteresultaten heeft FRA enkele gedetailleerde adviezen opgesteld die in het verslag over de belangrijkste resultaten van de enquête en het samenvattende verslag worden gepresenteerd (zie kader 'Aanvullende informatie').

Dit factsheet presenteert enkele voorbeelden van de enquêtebevindingen, naast algemene overwegingen als mogelijke stappen in de bestrijding van geweld tegen vrouwen.

Verschillen in resultaten tussen en in landen

Verschillen tussen en in landen wat betreft de percentages van geweld tegen vrouwen komen ook bij andere enquêtes naar voren, zoals het onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie naar de gezondheid van vrouwen en huiselijk geweld in tien landen en de nationale enquête van de Verenigde Staten (VS) naar geweld binnen intieme relaties en seksueel geweld in alle 50 staten van de VS.

Verschillen tussen en in landen kunnen, naast daadwerkelijke verschillen in de percentages slachtoffers, een aantal factoren weerspiegelen zoals: het gegeven of het cultureel aanvaard is met anderen, bijvoorbeeld enquêteurs, te spreken over ervaringen met geweld tegen vrouwen; en de mogelijkheid dat meer gendergelijkheid in een land leidt tot meer openheid over geweld tegen vrouwen, omdat het waarschijnlijker is dat incidenten openlijk worden aangepakt in samenlevingen waar meer gelijkheid heerst.

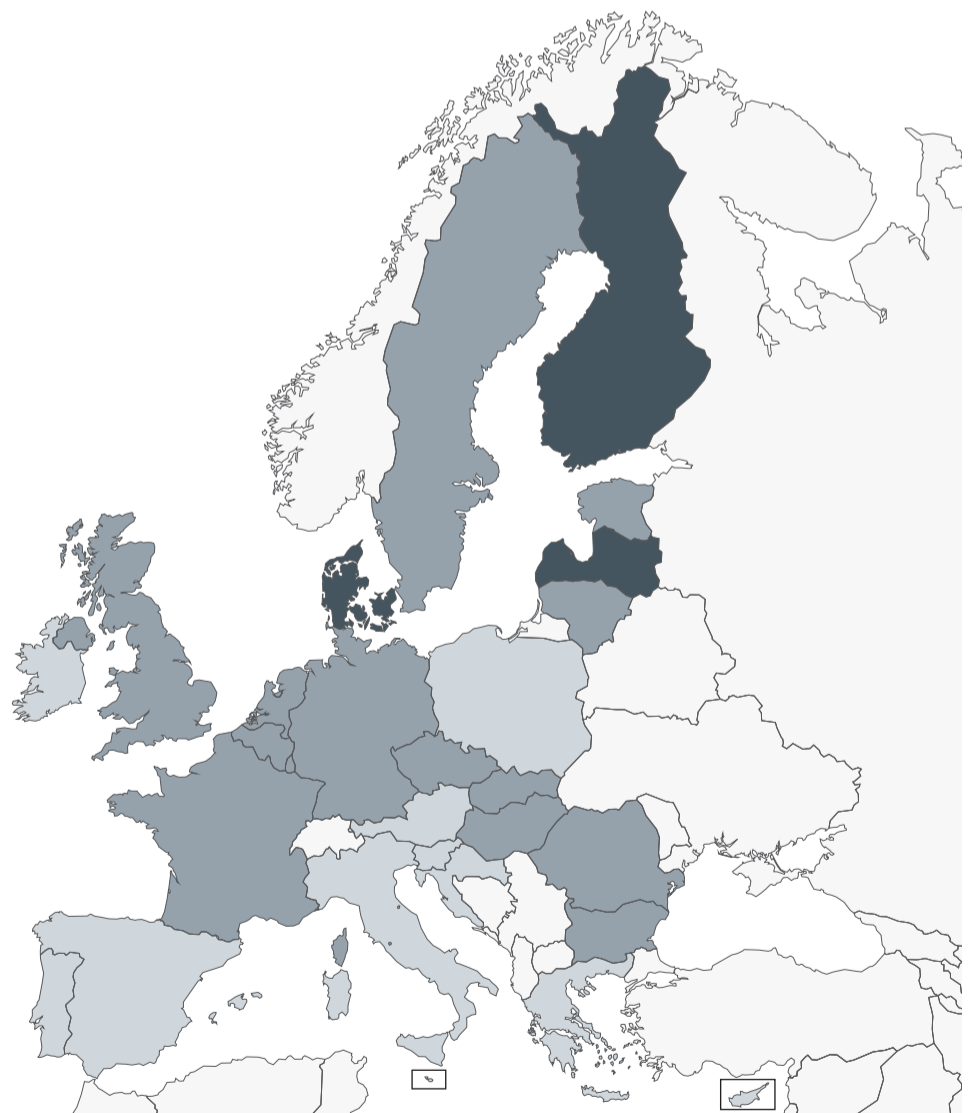
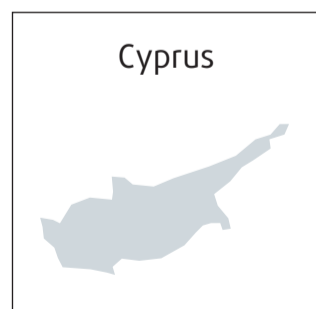
In het verslag over de belangrijkste resultaten van de enquête en het samenvattende verslag wordt in een notendop ingegaan op enkele van de mogelijke redenen voor waargenomen verschillen. Voor een gedetailleerde uitsplitsing van de resultaten naar de afzonderlijke EU-lidstaten zie de online gegevensverkenner bij de enquête: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Fysiek geweld

Naar schatting 13 miljoen vrouwen in de EU zijn slachtoffer geweest van fysiek geweld in de 12 maanden voorafgaand aan de vraaggesprekken voor de enquête. Dit aantal komt overeen met 7 % van de vrouwen van 18-74 jaar in de EU.¹

Figuur 2: Vrouwen die slachtoffer zijn geweest van fysiek en/of seksueel partnergeweld vanaf de leeftijd van 15 jaar, EU-28 (%)

EU-28 22 %
■ 10 %-19 %
■ 20 %-29 %
■ 30 %-39 %

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

¹ Volgens de onlinegegevensbank van Eurostat woonden op 1 januari 2013 186 590 848 vrouwen van 18 tot 74 jaar in de EU-28, zie: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (gegevenscode *demo_pjan*, gegevens van 16 augustus 2013).

Seksueel geweld

Naar schatting 3,7 miljoen vrouwen in de EU zijn slachtoffer geweest van seksueel geweld in de 12 maanden voorafgaand aan de vraaggesprekken voor de enquête. Dit aantal komt overeen met 2 % van de vrouwen van 18-74 jaar in de EU.

Te overwegen maatregelen: Toekomstige strategieën van de EU voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen zouden op de bevindingen van de enquête kunnen voortbouwen om belangrijke punten van zorg met betrekking tot de ervaringen van vrouwen met geweld aan te pakken. Enkele voorbeelden zijn nieuwe of pas erkende vormen van geweld tegen vrouwen, zoals stalking of misbruik via het medium van nieuwe technologieën, en aspecten van geweld waarvan vrouwen weinig aangifte doen bij de politie en slachtofferhulporganisaties.

Te overwegen maatregelen: Gezien de omvang van het geweld tegen vrouwen dat in de enquête wordt gemeld, dient het samenspel tussen justitie en binnenlandse zaken na het programma van Stockholm ervoor te zorgen dat geweld tegen vrouwen als schending van grondrechten wordt erkend en aangepakt met EU-maatregelen tegen criminaliteit en voor slachtoffers van strafbare feiten.

Een op de 20 vrouwen (5 %) is slachtoffer geweest van verkrachting vanaf de leeftijd van 15 jaar. Dit percentage is gebaseerd op de antwoorden op de enquêtevraag „Hoe vaak heeft iemand u tot geslachtsgemeenschap gedwongen door u neer te drukken of op een of andere manier pijn te doen, vanaf de leeftijd van 15 jaar tot nu?”

In een aantal rechtsgebieden binnen de EU reikt de definitie van verkrachting verder dan het vereiste dat de dader fysieke kracht gebruikt. Op basis hiervan zou het percentage verkrachtingen in de EU dan hoger kunnen zijn dan 5 %.

Te overwegen maatregelen: De slachtofferrichtlijn van de EU heeft betrekking op alle slachtoffers van strafbare feiten en noemt speciaal slachtoffers van gendergerelateerd geweld, naast andere kwetsbare slachtoffers. Zij voorziet in een solide basis voor gerichte maatregelen van de lidstaten om tegemoet te komen aan de behoeften van vrouwelijke geweldslachtoffers op het gebied van slachtofferhulp en strafrechtelijke voorzieningen. In het kader van de evaluatie van de tenuitvoerlegging van de richtlijn door de Europese Commissie zou kunnen worden gekeken naar de manier waarop de richtlijn – in de praktijk – tegemoetkomt aan de behoeften en rechten van vrouwen die slachtoffers zijn van geweld.

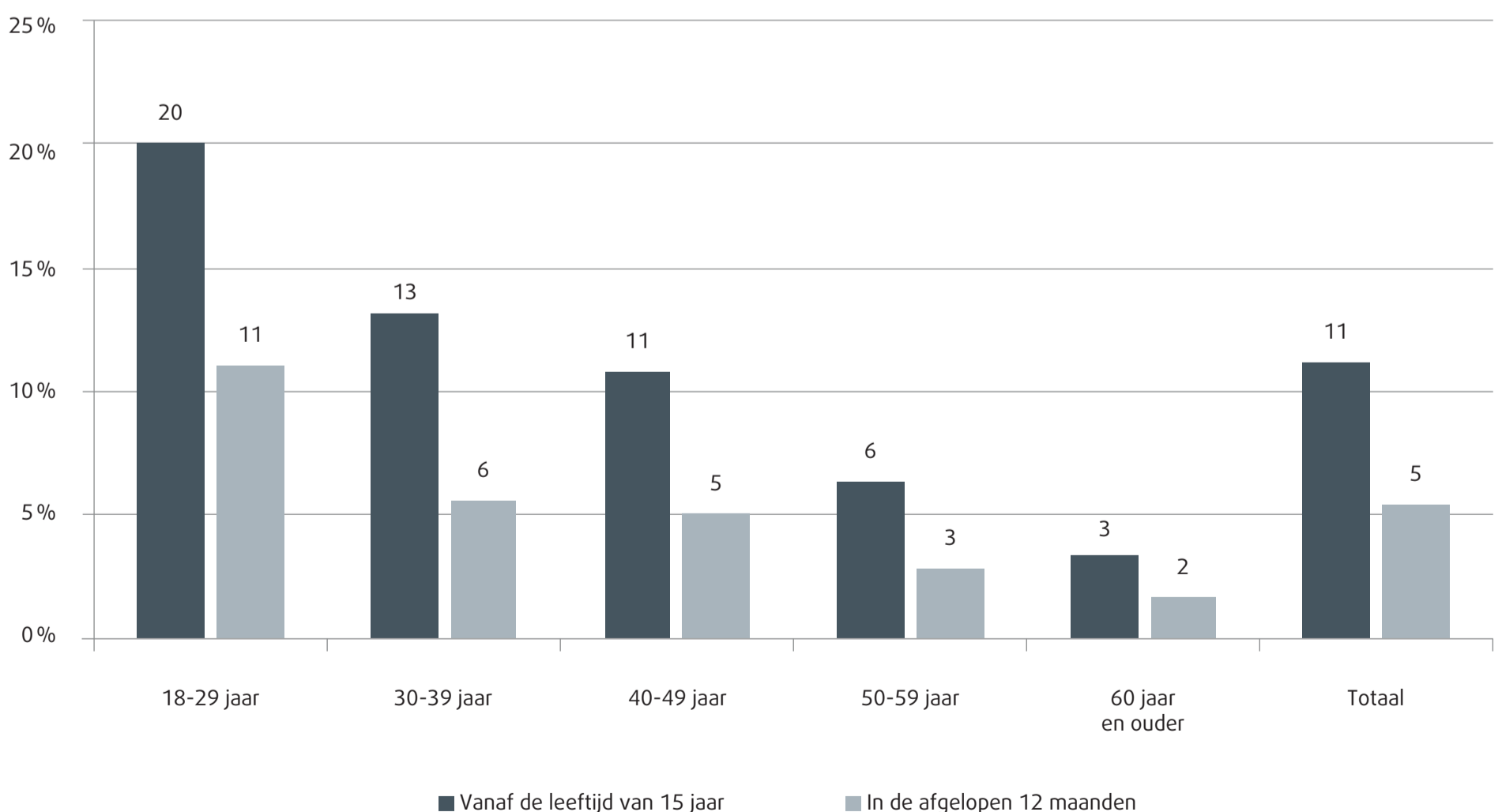
Te overwegen maatregelen: De EU dient te onderzoeken of zij kan toetreden tot het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul). Dit verdrag is momenteel het meest uitgebreide regionale instrument voor het aanpakken van geweld tegen vrouwen. De resultaten van de enquête van FRA kunnen ook dienen als ondersteuning voor de EU-lidstaten bij het ratificeren van het verdrag.

In de EU, 18 % van de vrouwen is slachtoffer geweest van stalking vanaf de leeftijd van 15 jaar en 5 % van de vrouwen is slachtoffer geweest van stalking in de 12 maanden voorafgaand aan de enquête. Dit zou betekenen dat 9 miljoen vrouwen in de EU-28 slachtoffer zijn geweest van stalking in een periode van 12 maanden.

Voor deze bevinding werd in het vraaggesprek aan de vrouwen gevraagd of zij een situatie hadden meegemaakt waarin dezelfde persoon hen herhaaldelijk beledigend of bedreigend had bejegend, met een lijst van verschillende activiteiten; bijvoorbeeld: heeft dezelfde persoon herhaaldelijk: ‘rondgehangen of u opgewacht voor uw woning, werkplek of school zonder geldige reden?’ of ‘beledigende, bedreigende of stille telefoontjes naar u gepleegd?’.

Te overwegen maatregelen: De EU-lidstaten worden ertoe aangemoedigd specifieke nationale actieplannen vast te stellen om geweld tegen

Figuur 3: Seksuele vormen van cyberpesten vanaf de leeftijd van 15 jaar en in de 12 maanden voor het vraaggesprek, waaronder ongewenste seksueel expliciete e-mails of sms-berichten die beledigend waren, per leeftijdsgroep, EU-28 (%)

NB: Van alle vrouwen met uitzondering van gevallen waarin het antwoord op de vragen over cyberpesten niet van toepassing was (n=35 820) vinkten 6 084 respondenten voor beide items de categorie ‘niet van toepassing’ aan; in 98 gevallen ontbrak informatie over de leeftijd.

Bron: Gegevensreeks enquête van FRA naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, 2012

vrouwen te bestrijden en daarbij gebruik te maken van de enquêtere-sultaten bij gebrek aan gegevens op nationaal niveau. Maatschappelijke organisaties die met vrouwelijke geweldslachtoffers werken kunnen op zinnige wijze worden betrokken bij de vaststelling van actieplannen, om ervoor te zorgen dat deze praktische resultaten voor slachtoffers opleveren en duurzaam zijn.

Te overwegen maatregelen: Het EU-beleid inzake werkgelegenheid, onderwijs, gezondheid en informatie- en communicatietechnologie dient de gevolgen van geweld tegen vrouwen op het desbetreffende beleidsterrein aan te pakken. Het EU-beleid zou op nationaal niveau moeten worden weerspiegeld in specifieke beleidsmaatregelen en nationale actieplannen voor deze beleidsterreinen.

Ongeveer 12 % van de vrouwen geeft aan een of andere vorm van seksueel misbruik of een incident met een volwassene te hebben meegemaakt vóór de leeftijd van 15 jaar, een percentage dat overeenkomt met 21 miljoen vrouwen in de EU.

Uit de resultaten komt naar voren dat 30 % van de vrouwen die slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld door een vorige of huidige partner, ook in de jeugd seksueel geweld heeft ervaren, terwijl 10 % van de vrouwen die dit niet in hun huidige of een vorige relatie hebben meegemaakt, aangeeft wel seksueel geweld te hebben ervaren in de jeugd.

Te overwegen maatregelen: De EU zou ervoor moeten zorgen dat financieringsmechanismen voor de werkzaamheden in het kader van het programma Daphne en andere programma's, die bijdragen aan de bescherming van kinderen, jongeren en vrouwen tegen alle vormen van geweld, ingezet kunnen worden om onderzoek en werkzaamheden van maatschappelijke organisaties die geweld tegen vrouwen aanpakken verder te ondersteunen. Meer bepaald zijn er financiële middelen nodig voor het werk van slachtofferhulpdiensten die zich richten op geweld tegen vrouwen.

Te overwegen maatregelen: Op het niveau van de EU en op nationaal niveau moet meer worden gestreefd naar een benadering van vrouwelijke geweldslachtoffers waarbij het slachtoffer en de uitoefening van rechten centraal staan. In de afgelopen jaren zijn er positieve voorbeelden opgedoken in enkele landen die 'huishoudelijk geweld' of 'intiem partnergeweld' erkennen als problemen waarbij de overheid mag ingrijpen in plaats van als privé-aangelegenheden.

Te overwegen maatregelen: De EU en de lidstaten zouden zich hard kunnen maken voor een regelmatige verzameling van gegevens over verschillende vormen van geweld tegen vrouwen. Deze gegevens kunnen bewijs leveren voor de ontwikkeling van beleidsmaatregelen en concrete actie. Dit proces zou door Eurostat en de relevante deskundigengroepen kunnen worden gesteund en aangewend om de specifieke toezichthoudende organen van de VN en de Raad van Europa, alsook het Europees Instituut voor gendergelijkheid gegevens aan te leveren.

De helft van alle vrouwen in de EU (53 %) vermijdt bepaalde situaties of plaatsen, althans soms, uit angst voor fysiek of seksueel geweld. Bestaande enquêtes naar slachtoffers van strafbare feiten en angst voor criminaliteit wijzen uit dat mannen, in vergelijking met vrouwen, hun activiteiten minder beperken.

Te overwegen maatregelen: Het beleid van de EU en van de lidstaten en de nationale actieplannen ter bestrijding van geweld tegen vrouwen moeten worden vastgesteld op basis van bewijs dat rechtstreeks voortvloeit uit de ervaringen van vrouwen met geweld. Naast bestuurlijke en strafrechtelijke gegevens, waarin de meeste ongemelde gevallen van slachtofferschap niet opgenomen zijn, moeten persoonlijke ervaringen van vrouwen met geweld worden verzameld. De EU en de lidstaten zouden met gezamenlijke inspanningen enquêtes moeten bevorderen en financieren om gegevens te verkrijgen over de omvang en de aard van het geweld dat vrouwen ervaren. Deze enquêtes kunnen met tussenpozen van enkele jaren worden herhaald om ontwikkelingen in de tijd te meten.

Aanvullende informatie:

Het samenvattend verslag van FRA over de bevindingen van de enquête – **Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête. Resultaten in een notendop** – biedt een overzicht van geselecteerde enquêteresultaten en bevat belangrijke adviezen die op de bevindingen zijn gebaseerd: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance>.

Het verslag over de belangrijkste enquêteresultaten – **Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête. Verslag over de belangrijkste resultaten (Violence against women: an EU-wide survey. Main results)** – presenteert een uitgebreid verslag over de bevindingen op basis van de enquêtegegevens en enkele gedetailleerde adviezen, speciaal gericht op diverse vormen van geweld tegen vrouwen, zoals fysiek en seksueel geweld, seksuele intimidatie en stalking, die in afzonderlijke hoofdstukken worden behandeld: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.

Ga voor de **online gegevensverkenner** bij de resultaten van de enquête naar gendergerelateerd geweld tegen vrouwen naar: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Ga voor bijzonderheden van de enquêtemethodologie – **Geweld tegen vrouwen: een Europese enquête. Technisch verslag (Violence against women: An EU-wide survey. Technical report)** – naar: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.